

ISTRAZIVANJE: JEDINSTVENA MAKEDONSKA PASTRMKA NA IVICI IZUMIRANJA ZBOG KRIVOLOVA

Author: [IWPR Balkans](#)

Birokratske rupe u zakonu i pravni problemi omogućuju da se ova retka vrsta ribe još nalazi na jelovnicima u mnogim restoranima.

U ribljem restoranu u Skoplju, makedonskoj prestonici, konobar nam se pobedonosno osmehuje s druge strane stola.

"Pastrmka je veoma sveža – juče su je izvadili", sapuce. "Doneli su je u naš restoran iz Ohridskog jezera, 200 kilometara odavde. Spremljena je po tradicionalnom receptu."

Zaverenički dodaje: "Ako bi vas uhvatili s ovom vrstom ribe, isli biste u zatvor."

To je uobičajena konverzacija između gostiju i konobara u najboljim restoranima u zemlji. U februaru 2005. godine, Makedonija je uvela potpunu zabranu lova na ohridsku pastrmku, jedinstvenu i sada ozbiljno ugroženu vrstu. Ipak, ribari, krijumčari i vlasnici restorana nastavljaju da krše zakon i desetkuju preostalu populaciju ove ribe. Glavno objašnjenje za takvo ponasanje je jednostavno – novac. Pogled na jelovnik u bilo kom restoranu otkriva da se ohridska pastrmka prodaje za više od 30 evra po kilogramu, što je znatan iznos u ovoj siromasnoj zemlji. Za mnoge, iskuse takve zarade je preveliko. SVE REDJI DELIKATES Ohridska pastrmka, ili salmo letnica, živi samo u ovom jezeru u Makedoniji i visoko je cenjena jednako među ribolovcima i gurmanima. Identifikovana je kao jedinstvena vrsta 1924. godine.

Može se pronaći samo u Ohridskom jezeru, koje je nastalo u ledeno doba i čija je voda tako čista da se golim okom može videti dno i na dubinama od 10 metara.

Ova riba je vekovima bila uobičajena hrana seljaka i ribara koji su živeli uz jezero i njena populacija je do nedavno bila stabilna. Do osamdesetih godina svake godine je vadjeno oko 220 tona pastrmke i nije bilo neuobičajeno da pecarosi love komade teske i po pet kilograma. Ali poslednje dve decenije su bile teske za ovaj najpoznatiji kulinarski amblem jezera.

Nakon raspada Jugoslavije, deregulacija, izlovljavanje i uvodjenje novih vrsta u jezero proizveli su teske posledice.

Kompanija Ohridska pastrmka koja je do prošle godine bila nadležna za komercijalni ribolov, angazovala je lovčevare da zaštite prirodne resurse jezera. Ali kada je vlada ukinula koncesije dodeljene kompaniji u martu 2004, čuvari su nestali. Ulov se dramatično smanjio. Godine 1996, Svetska unija za zaštitu prirode stavila je ovu ribu na crvenu listu ugroženih vrsta.

U februaru 2005, Vlada Makedonije je konačno preduzela mere i uvela potpunu zabranu ribolova u jezeru. Ali, uprkos tome, ribolov se nastavio. Mreža krijumčara i kupaca obezbedila je da svako ko ima novca – uključujući i poznate političare i slavne ličnosti – može nastaviti da jede ohridsku pastrmku u mnogima od najboljih restorana. MREZA KRIVOLOVACA I RESTORANA Grupe lokalnih ribara snose odgovornost za najveći deo nelegalnog ulova koji se iz nedelje u nedelju i dalje vadi iz jezera.

Jedan vlasnik restorana u Strugi, na severnoj obali Ohrida, priznao je za Izveštaj o balkanskoj krizi, BCR, da ribari nude svoj ulov kompaktnoj i tajnovitoj mreži vlasnika restorana i trgovaca ribom.

"Pastrmku isporučuju samo onima u koje imaju poverenja – vlasnicima restorana ili prodavnicama ribe", kaže on. "Trgovci ribom je dalje prodaju samo kupcima koje poznaju.

"Oni znaju da je zabranjeno loviti pastrmku na jezeru i da to može imati ozbiljne posledice, pa se plaše da ribu prodaju nepoznatim kupcima."

Ribari kontaktiraju restorane preko poverljivih posrednika, ili sami dolaze da lično ponude svoj nelegalni ulov.

Restorani otvoreno krše propise. Sedam najpoznatijih restorana u gradu Ohridu i dalje imaju pastrmku na svojim jelovnicima. U pet restorana pastrmka je ponudjena novinarima BCR-a koji su se predstavljali kao gosti. Boris Georgievski, iz ribolovackog udruženja Sveti apostol Petar, izjavio je za BCR da restorani uz jezero ignorisu inicijativu da se ohridska pastrmka izbacila iz jelovnika. Samo jedan, Hotel Donco, prihvatio je ovaj predlog, a "ostali kažu da bi takav potez bio loš za turizam."

O lezernom pristupu ovoj zabrani govori podatak da kada je veliki tenor Hose Kareras bio pozvan da otvori ovogodišnji letnji festival u Ohridu, organizatori su se otvoreno hvalili da će pevacu biti servirana lokalna pastrmka.

BCR je takođe saznao da se pastrmka redovno sprema u predsedničkoj vili u Ohridu kada tu borave visoki vladini zvaničnici.

Problem nije ograničen samo na Ohrid, jer se u nekoliko sela uz obale jezera takođe nalaze restorani koji služe pastrmku.

Da bismo otkrili koliko je lako probati ovaj delikates, BCR je posetio restoran u Pestanima. Osooblje restorana nam je ponudilo da pripremi pastrmku za deset ljudi uz najavu od samo jednog dana.

Dok je jedan vlasnik restorana izjavio za BCR da siromasni ribari nemaju drugog izbora osim da ignorisu zabranu, jer moraju prehraniti porodice, sportski ribolovci pokazuju znatno manje razumevanja.

Georgievski kaže da je zabrana samo stimulisala nelegalni ribolov. "Nekada je samo troje ljudi iz sela Trpjeca bacalo mreže, a sada ih možda ima troje koji to ne rade," kaže on.

"Posao je tako unosan da se ribari iz sela Radozda javno svadjaju oko toga ko ima pravo da baca mreže u jezero", dodaje on.

Georgievski kaže da je uopštenost zabrane jedan od faktora koji su stimulisali kolektivno krsenje zakona. Grupe kao što je njegova zalagale su se za selektivnu zabranu, koja bi se odnosila samo na neke ugrožene vrste ribe.

Zabrana je takođe podigla cenu pastrmke, što predstavlja dodatni podsticaj za lovokradice. Lovokradice su izjavili za BCR da je velikoprodajna cena za svezu ohridsku pastrmku na crnom trzistu sa samo 600 denara, koliko je koštala pre uvođenja zabrane, skočila na 850 denara ili 12 evra po kilogramu.

Rast veleprodajnih cena doveo je do skoka cena i u restoranima, ali zaposleni su potvrdili za BCR da se cini da su ljudi spremni da plate vise samo da bi probali ono sto je zabranjeno.

Izvori BCR-a medju lovokradicama i u policiji kazu da se vecina nelegalnih ribolovaca nalazi u selima Kalista, Radozda, Andon Dukov, Sveti Stefan, Pestani i Trpejca.

Nelegalno zabacuju svoje mreze nocu i podizu ih u zoru, dok je vidljivost jos mala.

Policija kaze da joj nedostaje oprema za hvatanje nocnih lovokradica. "Veoma je tesko uhvatiti nelegalne ribolovce na delu", kaze sef ohridske policije Branko Jovanovski.

"Ribari cesto spustaju mreze tokom noci i ostavljaju ih u vodi danima," izjavio je. "Skupljaju ih kasnije, kada nasi ljudi ne mogu da ih vide."

Policija nije uhapsila veci broj lovokradica, ali je imala uspeha u konfiskovanju mreza na jezeru.

U prvih sest meseci 2005. godine, ohridska policija je zaplenila vise od 1.200 mreza pronadjenih u jezeru. Jovanovski kaze da ribari verovatno ostavljaju mreze cim ih policija primeti.

Pitanje je da li bi hapsenje veceg broja lovokradica imalo uticaja na ovaj posao, jer su kazne male.

"Cak i ako ih uhvate, kazne su simbolicne, oko 25 evra", izjavio je Georgievski. Dodao je da je policija podigla optuznice protiv vise od 70 lovokradica tokom 2004. godine, ali niko od njih nije osudjen.

U svakom slucaju, policija ne vidi lov na lovokradice kao svoj prioritet. Njihov glavni zadatak je cuvanje granice prema Albaniji koja prelazi preko severnog kraja jezera.

Profit koji donosi posao sa ilegalnim lovom na pastrmke znaci da ce se uvek naci dovoljno ljudi spremnih da rizikuju sukob sa malobrojnomo i lose opremljenom policijom. PRETNJA IZUMIRANJA

Dok lovokradice i vlasnici restorana nastavljaju sa svojim tajnim poslovima, makedonski naucnici izdaju alarmantna saopstenja o buducnosti ove vrste. Razmere ilegalnog ribolova i metode koje se koriste prete da dovedu do izumiranja pastrmke, tvrde oni.

"Love ribu tokom citave godine, ukljucujuci i sezonu parenja, kada bi ribe trebalo ostaviti na miru", izjavio je za BCR Zoran Spirkovski iz ohridskog Hidrobioloskog instituta.

"Lovokradice ne love selektivno, kao sto su to cinili ribari u proslosti", dodaje on. "Nedorasle ribe se vade iz jezera pre nego sto stignu da se razmnoze. Mreze su prevelike i tako guste da lovokradice mogu da ulove velike kolicine ribe samo jednim zabacivanjem."

Spirkovski nije optimistican u pogledu sansi za opstanak pastrmke. "Ako se ribarenje zaista obustavi dok se populacija ne vrati na odrzivi nivo, komercijalno ribarenje bi se mozda i moglo nastaviti", izjavio je za BCR. "Ali do sada je profit uvek imao prednost u odnosu na odrzivost."

Jedno od predlozenih resenja bilo je povecavanje populacije vestackim poribljavanjem. To podrazumeva hvatanje odraslih riba, uzimanje njihove ikre i proizvodnju ribljeg mladja pod kontrolisanim uslovima.

Ali odrasle ribe tek treba uhvatiti, a strucnjaci za proizvodnju ribljeg mladja izjavili su za BCR da je broj jaja na raspolaganju za prikupljanje u tri postojeća ribnjaka – dva u Makedoniji i jedan u Albaniji – znacajno opao. Od projektovanih cetiri miliona jaja za vestacku oplodnju ove godine, u ribnjacima su uspeli da uhvate samo tri miliona, uprkos pojacanim naporima. Naucnici kazu da je mozda vec prekasno, cak i ako se uvede efikasna zabrana, jer se to ne bi odnosilo na vode u Albaniju.

U Albaniji jos nema potpune zabrane lova na pastrmke i nema izgleda da ce ona uskoro biti uvedena. Dejan Panovski, iz projekta za zastitu jezera Ohrid, objasnjava: "Albanija ne zabranjuje ribolov, jer je to osnovni izvor prihoda za mnoge seljake na albanskoj obali jezera."

ALBANCI LOVE ZA ISHRANU KAO I ZA PRODAJU

U pogranicnom gradu Pogradec, na albanskoj strani jezera, standard zivota je znatno nizi nego u Makedoniji.

Svi veliki i mali restorani u gradu nude ohridsku pastrmku. Albanski ribari je takodje love i za potrebe svojih porodica. Za razliku od Makedonije, ribolov ovde nije van zakona, jer dve zemlje nikada nisu uskladile svoje zakone o ribolovu.

Ovaj nesklad izaziva zabrinutost medju pecarosima u Ohridu i Strugi u Makedoniji, koji naglasavaju da se populacija ne moze oporaviti ako se pastrmka i dalje lovi u velikim kolicinama u albanskom delu jezera.

"Veliki deo svercovanog ulova stize sa albanske strane", kaze Georgievski.

Ali, Naum Gekprifti, predsednik ekoloske grupe sa sedistem u Pogradecu, ne misli tako. Potpuna zabrana ribarenja u Albaniji je nerealisticna, jer mnogo ljudi zivi od onoga sto ulovi, kaze on.

Oko 250 porodica samo u Pogradecu zavisi od lova na pastrmke kao svog jedinog izvora prihoda, dodaje on.

"Nekada je u Pogradecu bilo 500 porodica koje su zivele od ribarenja", nastavlja Gekprifti. "Ali mnoge od njih su odustale zbog nedovoljne kolicine ribe."

Gekprifti je izjavio da se opadanje obima ribolova moze primetiti duz citave albanske obale Ohrida.

"U selima Lin, Piskupat, Hudensih i Pogradec nekada je bilo 1.200 ribarskih camaca, a sada ih ima manje od 500."

Gekprifti tvrdi da su razmere sverca pastrmke iz Albanije cesto preuvelicane, kao i da se motivi onih koji u tome ucestvuju razlikuju od motiva njihovih kolega u Makedoniji.

"Albanci to rade da bi prezivali, dok Makedonci to rade zbog profita", kaze on. Makedonska policija je izjavila za BCR da je tokom 2004. godine zabelezeno sedam slucajeva u kojima su albanski ribari bili u krivolovu u makedonskim teritorijalnim vodama.

Oni kazu da sumnjaju da deo ulova pastrmke koja se prodaje u makedonskim restoranima stize od organizovanih grupa s druge strane granice.

Albanski carinici kazu da cine sve sto mogu da sprece drumski transport nezakonito ulovljene ribe. "Poneko jos moze proneti pored nas nekoliko kilograma, ali vise nema velikih kolicina pastrmke u prometu preko granice", izjavio je jedan sluzbenik za BCR.

Ali, kao i makedonska policija, oni priznaju da njihov osnovni zadatak nije lov na krijumcarenu ribu, vec borba protiv trgovine narkoticima.

Nema dokaza da carinici sa bilo koje strane granice efikasno suzbijaju trgovinu krijumcarenom ribom. **PRAVNE NEDOUMICE** Dok makedonska policija i carinici tvrde da cine sve sto mogu da bi sprecili krivolov i sverc pastrmke, BCR je ustanovio da se nista ne preduzima da se kazne restorani koji nude ohridsku pastrmku u svojim jelovnicima.

Zakon o restoranima iz 1984. obavezuje ih da prijave poreklo sve ribe koja se nudi na meniju. Ali parlament je izbacio ovaj stav kada je zakon izmenjen 1993. godine.

"Nismo sigurni zasto je ovaj paragraf ukinut", izjavio je za BCR Blagoja Stevanovski, sef uprave poljoprivredne inspekcije u zemlji. "Sada pokusavamo da izdejstvujemo vracanje tog stava." Stevanovski je izjavio da je makedonska uprava veterinarske i trzisne inspekcije sada nadlezna za proveru da li restorani u Ohridu imaju pastrmku na jelovnicima.

Ali veterinarski inspektor je izjavio za BCR da njegove kolege to ne rade, zbog pometnje oko toga koje odeljenje unutar uprave je nadlezno za koju oblast delovanja. "Nase inspektorske timove zanima samo da li je riba zdrava, a ne njeno poreklo", kaze on, zahtevajuci da ostane anonimn.

Dodao je da pretpostavlja da je trzisna inspekcija nadlezna za kontrolu porekla ribe. Ali zvanicnik iz trzisne inspekcije u Skoplju izjavio je za BCR da se ni njegovo odeljenje ne bavi tim poslom. Dok zvanicne institucije peru ruke od ovog problema, restorani i hoteli i dalje s ponosom isticu pastrmku u svojim jelovnicima.

Zbog opste neodlucnosti i pometnje, nema saglasnosti o tome sta dalje treba ciniti.

Dok neke ekoloske grupe tvrde da postojeću zabranu treba prosiriti i pojacati, vlasti sve cesce daju naznake da bi ona mogla biti sasvim ukinuta. UKIDANJE ZABRANE?

Abdul Gafar Sinani, zvanicnik iz makedonskog ministarstva poljoprivrede, izjavio je za BCR da bi umesto prosirivanja zabrane lova na pastrmke vlada cak mogla odobriti novu koncesiju na jezeru.

Vlada treba da donese konacnu odluku na jesen, nakon sto aktuelna zabrana istekne u avgustu, izjavio je. "U medjvremenu, pronaci ce se prelazno resenje, tako da ne bude vakuuma posle avgusta."

"Konacnu odluku ce doneti vlada, na osnovu misljenja strucnjaka", dodao je.

Ali Spirkovski iz Hidrobioloskog instituta tvrdi da se vecina strucnjaka ostro protivi bilo kakvim potezima koji imaju za cilj nastavak ribolova sa dozvolom.

Predlozeni tender vlade za prodaju ribolovnih prava povucen je u junu pod pritiskom instituta i odeljenja za ribolov u ministarstvu poljoprivrede, izjavio je.

"Dostavili smo izvestaje koji veoma jasno pokazuju da ne treba davati koncesije za ribolov u Ohridskom jezeru", dodao je. "Mogao bi se dozvoliti ribolov drugih vrsta, ali ne pastrmke, ukljeve i sarana. Populacije ovih vrsta su previse male."

U trenutku kada Albanija signalizira vecu spremnost na saradnju sa susedima u pogledu zabrane, Spirkovski smatra da bi bilo "neracionalno davati koncesije nekoj od nasih kompanija".

On dodaje: "Zabranu treba produziti na pet godina. Ako se to ne ucini, mi cemo reagovati. I javnost ce reagovati, svakako." Bone Palasevski, iz instituta za poljoprivredu, slaze se da zabranu treba produziti. "Zabrana je bila veoma kratka, i zato jos ne mozemo oceniti njene efekte", kaze on. "Nase je misljenje da zabranu treba produziti."

Slicnog su misljenja i ljudi iz ribolovackog udurzenja Sveti apostol Petar. "Zabrana lova na pastrmku i ukljevu treba da ostane na snazi pet do deset godina", izjavio je Radovan Dimitrievski, clan upravnog odbora ove organizacije.

"Drzava ne shvata ozbiljno ovaj problem. Kada bi ga tako shvatala, on bi do sada bio resen. Godinama govorimo o tome, ali niko ne slusa."

Igor Micevski i Meri Bakalova su polaznici obuke koju organizuje Balkanska istrazivacka mreza, partner IWPR-a na Balkanu.

Focus: Balkans: Regional Reporting & Sustainable Training

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/istrazivanje-jedinstvena-makedonska-pastrmka>